

Donderdag 17 december 1914 – ochtendeditie

Parijs, 16 december. Officiële kennisgeving van vanmiddag drie uur:

Westende, ten noordoosten van Lombardsijde, is hevig beschoten door een Engels smaldeel.

Het Belgische leger heeft een tegenaanval der Duitsers op St. Joris afgeslagen en hoeven op de westelijke oever van de IJzer bezet.

Wij hebben in de streek van Sint Elooï vorderingen gemaakt.

Berlijn, 16 december. Ambtelijke mededeling van hedenochtend uit het grote hoofdkwartier:

In het westen heeft de vijand opnieuw beproefd over Nieuwpoort vooruit te komen. Deze poging werd gesteund door het geschutvuur van zijn schepen. Dit vuur had echter geen uitwerking.

De aanval werd afgeslagen. Vierhonderd vijftig Fransen werden gevangen genomen.

Uit België. De Gazet van Antwerpen meldt:

Er is sprake van om een bank tot stand te brengen, met als doel, voor zover mogelijk is, de Nationale Bank tijdelijk te vervangen.

Dit ontwerp is men reeds aan het uitvoeren en de bevolking zal de voltooiing van die nuttige instelling met grote vreugde begroeten.

De “Leningskas” die in september jl. was opgericht, zal heel waarschijnlijk ook terug tot stand worden gebracht.

Aldus zullen duizenden mensen uit een benarde toestand gered worden.

Een medewerker van het Handelsblad van Antwerpen heeft een tocht in de buurt van die stad gemaakt, langs Berchem, Oude God en Mortsel.

Mortsel en al wat er rond ligt is nu een vlakte die zich uitstrekt tot zover het ook kan zien.

Van Mortsel dorp is maar weinig heel gebleven, men treft er nog slechts enkele woningen aan, die nog bewoonbaar zijn; in de wijk "De Molen" tussen de steenweg naar Kontich en de spoorbaan is het al niet beter gesteld; overal platgeschoten huizen, neergeworpen daken en muren, ganse straatjes die nog slechts een grillig geraamte van gevels en panden op de grauwe hemel aftekenen.

Heeft Mortsel verschrikkelijk geleden van de oorlog, Oude God, het voornaamste gehucht van Mortsel, maar nu het voornaamste centrum van deze gemeente, is er oneindig goedkoper vanaf gekomen; wel vonden wij er verschillende huizen, onder andere in de nieuwe straten tegen de ijzerenweg aan Luithagen, welke door de beschieting tamelijk erg geleden hebben, maar van een algehele verwoesting kan hier geen sprake zijn. Hier zoals in de stad en op alle buitengemeenten, vertonen de huisdeuren nog de sporen van inbraak en de politie heeft reeds de hand gelegd op enige kwaaddoeners.

Om in de behoeften te voorzien, veroorzaakt door werkloosheid, heft de gemeente Mortsel een taks van 25 centiemmen per zitplaats voor de rijtuigen die stilhouden aan de tramhalte en 10 centiemmen voor elk voertuig dat met reizigers door de gemeente passeert. Aldus is men er toe gekomen, enig geld te verzamelen om steun aan de armen te verlenen. Om de twee dagen wordt soep en brood uitgedeeld aan de behoeftigen; de kinderen bekomen soep in de scholen.

Verder is men van plan een grote zaal der gemeente te verwarmen en te verlichten, om ze ten dienste der inwoners te stellen. De vrouwen kunnen daar met hun werk komen en zodoende thuis vuur en licht sparen. Boeken en dagbladen zullen zo mogelijk insgelijks daar ter lezing gegeven worden.

Wij hebben onlangs een bijdrage van een medewerker geplaatst over een merkwaardig, aan de Duitse gouverneur van België gericht stuk, dat door agenten der Engelse regering onderschept en aan het Belgische ministerie gezonden was. Het was afkomstig van een Duitser, wiens naam onze medewerker bekend was, doch die hij om zeer goede redenen vóór het einde van de oorlog niet noemen kon.

De schrijver heeft, zo schreef hij, blijkbaar in opdracht der Duitse regering, jarenlang in België gewoond en heeft zich daar in Vlaamse kringen zeer veel bewogen. De steller raadde het Duitse bestuur o.m. aan de Vlamingen niet met hardheid te behandelen doch ze met takt en toegevendheid voor het Duitse rijk te winnen, ten einde Vlaanderen stevig aan Duitsland te binden.

Het Handelsblad van Antwerpen schrijft nu, naar aanleiding van het bewuste stuk:

Wij weten niet of het echt is, wij weten niet wie de schrijver is en wij weten nog minder of hij zich in Vlaamse kringen heeft bewogen.

Is dit het geval, dan moet de schrijver op de hoogte zijn van de gevoelens die daar heersen en dan heeft hij, als hij werkelijk een opdracht ontving, zijn lastgevers erg onvolledig ingelicht.

Wij Vlamingen hebben nooit het pangermanisme gediend en naar wij weten, heeft nooit een invloedrijke Duitser in België de Vlamingen voor het pangermanisme trachten te winnen.

In onze stad, dat weet iedereen, spraken alle invloedrijke Duitsers nooit Vlaams, gingen nooit met de Vlamingen om en op hun officiële feesten werd ofwel Duits, ofwel Frans gesproken.

Wij hebben hier indertijd een vertakking gehad van het Alldeutsches Verband aan wiens hoofd stond een atheneumleraar, baron von Ziegesar, die in het Vlaamse land pangermanistische propaganda maakte.

Daarop is ontstaan de door de Vlamingen gekende polemiek tussen het Handelsblad en baron von Ziegesar, waarin de hoofdsteller van dit blad de gevoelens van al de Vlamingen vertolkte door te verklaren, dat het Vlaamse volk alle vreemde inmenging in zijn taalstrijd wraakte en afkeurde. Dat is nu reeds verscheidene jaren geleden en nu, minder nog dan voor zeven jaar, zal men ons bereid vinden van dit standpunt af te wijken.

Niemand zal de aard van ons volk veranderen, welk lot ook ons in de toekomst beschoren zij. Vlamingen zijn wij en Vlamingen zullen wij blijven.

Doch ook als Belgen zullen wij blijven wat wij waren in het verleden, het is te zeggen trouwe, verkleefde, oprechte zonen van het gemeenschappelijk vaderland; en, minder dan ooit zijn wij vandaag zinnens die gevoelens prijs te geven.

Wanneer enkele jaren geleden baron von Ziegesar ons voor de Alldeutsche Gedanke trachtte te winnen, stond er tussen ons en het Duitse rijk niet de minste hinderpaal; daar lag integendeel de brug die Hoffman von Fallersleben, die Klaus Groth en anderen tussen hoog- en nederduitsers hadden gelegd; en toch gingen wij, Vlamingen, er niet over, uit plichtsbef en trouw aan ons land.

Welnu, wordt er in het stuk gesproken van het vleien der Vlaamse eigenliefde als een uitstekend middel om Vlaanderen stevig aan Duitsland te binden en heeft de schrijver werkelijk een ontwerp van manifest opgesteld waarin er op gewezen wordt, dat het de Duitsers zijn die de Vlamingen komen “bevrijden” van het juk, waaronder ze zuchten, dan moet men erkennen dat het middel, door de Duitsers aangewend, zonderling gekozen is.

De Times ziet in de voordelen, door de bondgenoten aan de IJzer en bij Leper behaald, het begin van de opmars naar Duitsland, die nu eindelijk, volgens dat blad, definitief begonnen is. “De herovering van België zal echter tijd kosten”, zo schrijft het blad verder en voegt er dan opmerkelijkerwijze aan toe, “maar de voortgang van dit werk zal niet worden verbroken, noch door het winterweer, noch door de omstandigheid dat ... de vijand op een ander gevechtsterrein (Polen) wordt bezig gehouden.”

Blijkens een mededeling van het Engelse persbureau zijn tot de 14^e december van het Engelse expeditieleger 1133 officieren gedood, 2225 gewond, 513 vermist of krijgsgevangen. In het geheel zijn dus 3871 Engelse officieren buiten gevecht gesteld. In de opgave van 11 november was dit laatste getal 2420, nl. 682 gedood, 1384 gewond, 354 vermist of krijgsgevangen. Tussen 11 november en 14 december zijn dus niet minder dan 1451 officieren buiten gevecht gesteld, dagelijks ongeveer 45. Dit bewijst wel hoe bloedig de gevechten, vooral in Vlaanderen, zijn geweest.

Het volgende staatje geeft een overzicht van de verliezen:

	Gedood	Gewond	Vermist of gevangen	Totaal

Generaals	8	7	-	15
Kolonels	29	66	13	108
Majors	103	183	36	322
Kapiteins	356	619	148	1123
Luitenants	637	1350	316	2303

Opvallend is het grote aantal gesneuvelden en het betrekkelijk klein aantal vermisten (waarbij ook nog wel doden en gewonden zullen zijn).

In het laatste gedeelte van het stukje, de toestand getiteld, in ons jongste avondblad, zijn enige zinstorende drukfouten geslopen. Wij laten de laatste zinsneden hieronder verbeterd volgen.

Hieruit zou volgen dat wij op het oogenblik het tijdperk beleven, waarin het grote voordeel voor de bondgenoten en het grote nadeel voor de Duitsers, dat Duitsland naar twee tegenovergestelde richtingen tegelijkertijd moet strijden, zich het sterkst doet gevoelen, voor hen de grootste nadelige en voor de bondgenoten de grootste voordelige uitwerking heeft.

Thans schijnt dus het tijdperk voor de bondgenoten aangebroken, waarin zij niet een loopgraaf of een dorp bij de IJzer of bij Reims moeten heroveren, maar de oorlog op Duits gebied verplaatsen. Want, zoals de Times terecht heeft opgemerkt, dat is het doel dat zij moeten bereiken, willen zij de vrede kunnen voorschrijven.

Dat zij op het oogenblik daartoe de kracht hebben, is nog niet gebleken. Maar misschien blijft de boven beschreven toestand nog

geruime tijd duren en krijgen zij intussen de daartoe benodigde kracht. Hoe lang die toestand duurt zal afhangen van hetgeen er in het oosten gebeurt. Op het oostelijk oorlogsterrein is niets van belang geschied, behalve dat de Oostenrijkers hun flankaanval ten noorden van de Westelijke Karpaten hebben voortgezet, terwijl de opmars der Duitsers van Soldau uit blijkbaar op niets is uitgelopen.

Een oorlogscorrespondent van De Tijd schrijft over de inundatie in Belgisch Vlaanderen:

Ze heeft de Belgische linie gered, ze heeft de aanval der Duitsers, een aanval als van een dolle stier, gestuit, maar ze heeft ons gevechtsfront verkleind. In den beginnen was dit winst, waar onze bondgenoten nog niet in voldoende aantallen aanwezig waren, nam het water plotseling hun plaats in.

Ook nu bewijst de inundatie goede en uitnemende diensten, maar de keerzijde is toch ook, dat ze ons wederzijds belemmert in een voorwaartse beweging. Ik kan op het ogenblik geen uitvoerige beschrijving van de eigenlijke inundaties geven; de Franse kranten hebben er een schets van gegeven, die door Nederlandse bladen is overgenomen, maar die evenmin deugt als de afbeelding, die onze Antwerpse nieuwstijdingen over de Antwerpse inundatie gaven. Het is genoeg, dat een voorwaartse beweging bij Nieuwpoort nog mogelijk is. En deze is dan ook reeds begonnen. Ze was voor de vijand blijkbaar een verrassing.

Bij Nieuwpoort heeft men Belgische en Franse troepen samengetrokken. En vandaar ging het hogerop in de richting van het in deze oorlog befaamde Lombardsijde. Daar mocht het hun gelukken de kuststrook te winnen. Geëindigd is deze krijgsverrichting op dit ogenblik nog niet, maar alles duidt er op, dat onze troepen daar met goede uitkomsten strijden.

Uit België.

Men deelt ons mede, dat dezer dagen 70.000 Duitse militairen te Antwerpen verwacht worden, die daar in particuliere huizen, gedeeltelijk in onbewoonde, doch ook gedeeltelijk in bewoonde huizen, zullen worden ingekwartierd. De huizen van de te Antwerpen woonachtige Nederlanders zullen intussen geen inkwartiering krijgen.

Gisterenmorgen vond op de Handelslei opnieuw een paardenschouw plaats.

Men is de laatste dagen druk bezig verschillende forten van munitie te voorzien, o.a. de forten Walem en Brasschaat.

Te Mechelen was maandagochtend voor de bevolking geen brood verkrijgbaar.

De daar in garnizoen zijnde landweeralieden zullen volgens hun zeggen, binnenkort door jonge vrijwilligers van 19 tot 23 jaar vervangen worden.

Te Brussel schijnen thans de dragonders van de lijfgarde (witte uniform) te zijn aangekomen.

De eerste maandelijksse oorlogsschatting van 40 miljoen frank, die België opgelegd is, moet op 10 januari 1915 voldaan zijn. De vertegenwoordigers der verschillende provincies hebben vergunning daarover eenmaal te vergaderen te Brussel. Op die vergadering mag alleen deze oorlogsschatting een punt van behandeling zijn.

Men meldt ons uit Oostburg:

Dinsdag en gisterenmorgen zijn te Cadzand weer enige vluchtelingen uit Heist aangekomen. Zij vertelden dat de Duitse soldaten hen

hadden aangeraden om naar Nederland de wijk te nemen, daar er iets ernstigs op til zou zijn. Zij waren te voet langs het strand komen lopen en zijn niet gehinderd door de Duitse wachtposten welke op de duinen stonden.

Donderdag 17 december 1914 – avondeditie

De vluchtelingen in Brabant en Limburg.

De grote en vrijwel algemene klacht van de vluchtelingen, die dient vooropgesteld te worden, omdat er zo spoedig mogelijk in moet worden voorzien, klacht, die de leiders van de vluchtelingenverblijven ons bevestigden, en waarvoor de desbetreffende commissies met alle aandring de aandacht vragen van het publiek, dat zich in deze troosteloze kersttijd toch tot grote mildheid mag laten stemmen. Zij is: een nijpend gebrek aan ondergoed, zowel voor vrouwen als voor mannen, voor de stumperige onwennige kinderen en de zuigelingen, die veelal geboren zijn onder de paniek van de vlucht, en aan wie zich de eerste levensdagen zo wreed hebben geopenbaard.

Ik citeer uit mijn aantekeningen: In Roosendaal, is dat overdag aardedonkere “dagverblijf” van de fabriek Java, waar enkele gaspitten de triestig en sjofel samenhangende mensen in een schijn van armzaligheid zetten, daar kwam aarzelend een stoere kerel naar ons toe en hij zegde: “Wij vervuilen hier allemaal. Ik heb nu al vijf weken hetzelfde hemd aan. Ik kan het niet uitdoen, om het te wassen, want wij liggen hier allemaal maar met de vrouwen en de kinderen door elkaar. Dag aan dag vragen wij aan de heren om althans één stel, om ons te verschonen. Enkelen hebben het wel gekregen, maar er is niet meer. Er is niets als een hok om ons zo een

beetje in te wassen. Wij zijn in het ongedierte, wij vervuilen helemaal. In vijf weken geen schoon hemd, als je 's nachts in het stro ligt. Er is geen gelegenheid om te baden.”

Uit het sinistere donker kwamen er toen al maar meer, al maar meer om ons heen staan. In een afstomping van ellende lieten vrouwen ons hun grauw geworden, vuile dessous zien, lieten zij de kinderen hun klompen uitdoen om de vodden van kousen vol gaten te vertonen aan de zwarte voeten. Vijf weken, zeven weken in hetzelfde hemd, waarmee ze uit Antwerpen zijn aan komen zwoegen, waarmee ze geslapen hebben in de bossen, waarmee ze nu samenrokken als drommen verzworven schoolmeesters, 's nachts op die drie donkere fabriekszolders vol in het stuivende, verontreinigde stro.

Zij dringen samen, staan tijden en tijden als lijdzame kudden te wachten, maar er is niets, er is niet voldoende om die ruim drieduizend mensen te helpen uit de meest demoraliserende ellende van invretende vervuiling.

In Bergen op Zoom, in de barakken, de grote carroussel- en bioscooptenten, in de donkere koekkraam, die als “doorgangshuis” dient, in die honderdentwaalf woonwagens, in de lange straten van kleine militaire tenten, door heel dit vluchtelingenoord, overal waar wij werden rondgeleid, weerklonk hetzelfde zielige klagende: “Och meneer, helpt u ons toch. Mijn hele gezin loopt nu nog in dezelfde onderkleden rond; mijn meisjes, mijn jongens, wij allemaal, waarin we tien weken geleden zijn komen vluchten. Lompen, lompen zijn het geworden, te kapot om ze nog te durven wassen. En we zijn al zo dikwijls doorweekt geweest van de regen.”

De atmosfeer van haast al deze wonderlijke kermisverblijven was bedorven door het wasgoed dat er aan lange lijnen te drogen hing,

de vodden, vaak, de versleten, verrafelde lompen, waartussen zij hun dagen moeten leven.

Een man kwam zeggen: “Vannacht gaan we naar Engeland over, met vierhonderd. Wij kunnen dat lege leven niet langer uithouden. Wij zijn vakmensen, we willen werken voor onze gezinnen. Maar nu moeten we zo op reis: op klompen. Schoenen zijn er niet, ondergoed is er niet ...”

De burens vroegen of we eens wilden komen kijken in tent nummer zoveel. Daar wonen twee vrouwen met hun zeven kinderen. Het zag er keurig netjes opgeruimd uit, warm, maar in een bedenkelijke walm uit de open emmer met kolen, die overal in deze 250, 260 tenten worden gestookt. De kinderen hadden er omheen een aardig tuintje gemaakt van dorre bremstruiken in mooie perkjes van mosselschelpen, met hier en daar een vlagje ertussen. “Ja”, lachte een van de moeders vergoelijkend, “wij arrangeren het nog maar eens een beetje. Maar zie nu toch zo’n manneke aan, geen stuk heel aan het lijf. Wij zijn het nooit gewoon geweest: onze mannen werkten, verdienden de kost, wij hielden ze knap ... en nu: ge zijt beschaamd, als ze de straat opgaan, zo verarmd. Zo’n bloedje, toch, en zo zijn ze nu allemaal. Want we hebben nog geen stukje nieuw kunnen krijgen.”

“In drie maanden”, klaagde een bevallig jong vrouwtje beschaamd, “heb ik mij niet kunnen verschonen”.

Wij ontmoetten de dames van het comité voor het uitdelen van kleren, en, als het kon, waren zij nog ontmoedigender gestemd. In een kapel, door een onbegaanbaar drassig veld van het vluchtelingenoord gescheiden, in “Smits kerkje”, hebben zij voor de duizenden uitgewekenen, die nog altijd in het zo zwaar beproefde

Bergen op Zoom verblijven, het klerenmagazijn ingericht. Maar dag aan dag moeten ze de vaak smekende mensen terugsturen.

“Nu onlangs” vertelden zij, “hebben wij van die enorme scheepslading uit Canada ook onze 175 kisten gekregen. Maar stel u onze teleurstelling voor, toen we daar in het geheel slechts twee vrouwenhemden in vonden. Er was onder het bovengoed wel een en ander, dat de vluchtelingen konden aandoen, doch hoe deze zending toch bijeengebracht is? Massa’s ervan hebben we zo naar de voddensfabriek, naar de papiermolen moeten sturen ...”

De dames namen ons mee om zelf te zien. “Dagen lang hebben we niets gedaan dan voddens uitzoeken”, wezen zij op de stapels. “Zo vies, vaak, dat we er niet aan durfden komen. Daaronder honderden stuks van de meest flodderig-luxueuse dingen, op bals en partijen, op zomerfeesten afgedragen, waar geen vrouw hier iets aan heeft. Kousen en sokken vol gaten ... Kijkt u eens hier en hier ... Wat hebben we er toch weinig van kunnen gebruiken, en de nood is zo bitter. Telkens kopen we zelf dan maar weer eens wat hemden, wat broeken, doch dat kunnen we ook niet volhouden, onder elkaar. En dan bijvoorbeeld al die onparige schoenen! Wilt u geloven, dat er een gil van blijdschap opging toen we er eindelijk één kist met nieuw goed onder troffen?”

Vervolgens in Vlissingen, waar wij ’s avonds vanwege het gemeentebestuur in de raadzaal werden ontvangen, om een overzicht te krijgen van de moeilijkheden, waarmee de overheid daar te kampen heeft bij de huisvesting en de verzorging van de nog altijd meer dan vijfduizend armlastige vluchtelingen, bezielde als de heren zijn met de ernstige wil om de uitgewekenen het leven zo draaglijk mogelijk te maken.

Ook hier weer dezelfde verzuchting, de beschikbare kleding is zeer onvoldoende. Na al die tijd hebben de mensen natuurlijk haast allemaal behoefte aan verschoning, aan ondergoed en schoeisel. En wij kunnen het hen niet geven. Uit het buitenland kregen we kisten vol, doch die waren al uiterst onpraktisch vergaard: modieuze toiletten, kanten doopjurken, bijvoorbeeld, maar geen hemden, geen broeken, niet voor de kinderen, voor de zuigelingen vooral. En klompen hebben we kunnen uitdelen.

Men is in Vlissingen bezig betere verblijven in te richten voor de vluchtelingen, want in de donkere loodsen, waar ze nu zijn samengedreven, op de kamertjes van de oude huizen met slechte riolering, de honderden op de schepen, waarlijk, tot nu toe was dit toch geen menswaardig bestaan. Al hebben dan ook het zeer toegewijde gemeentebestuur, het bestuur van de Belgische loodsensociëteit vooral, en een menigte particulieren zich nu reeds weken lang met een prachtige toewijding het lot der arme vluchtelingen aangetrokken. Doch de lokale omstandigheden, het gebrek aan grote gebouwen, voor het verblijf van zovele honderden geschikt, zijn nu eenmaal niet gemakkelijk te ondervangen. En het voorkomen van roodvonk, van tyfusgevallen, die zich uitbreidden onder de vluchtelingen, terwijl de telegrammen van de burgemeester aan de bevoegde autoriteiten, om het inrichten van barakken en het verlenen van hulp ter beperking van de besmetting, wekenlang zonder resultaat bleven, dit alles bestendig hier de noodstand te lang.

Doch er is aanleiding te over om daarop terug te komen. Vooral verdient ook hier het vaak smeken om ondergoed van al die stumpers wel het eerst gehoor.

Ik deelde u reeds mee, dat de ons door de regering beloofde automobielen, voor de tocht door Zeeuws-Vlaanderen vooral, op het laatste moment bleken niet tot onze beschikking te zijn gesteld.

Jammer genoeg hebben wij hierdoor het voor ons opgestelde programma wat dit zwaar belaste gewest betreft niet kunnen volgen. Wij zouden de volgende tocht maken: Vlissingen-Terneuzen-Sas van Gent-Axel-Hulst-Hontenisse-Walsoorden. Doch wij konden er niet komen. Dank zij de welwillendheid van de twee genoemde burgemeesters, bezochten wij het gebied: Breskens-Sluis-Aardenburg-Oostburg. En wij misten dus vooral het vluchtelingenoord Hontenisse.

In zijn inleiding vertelde de regeringscommissaris ons echter, dat dit kamp nu gelukkig wordt opgeruimd. Er werden maatregelen genomen in overleg met het gemeentebestuur van Uilen, bij Boxtel, om de kampbewoners daar in een nieuw "oord" onder te brengen: "In Hontenisse is het dan ook zo'n miserie!" verklaarde jhr. Ruys de Beerenbrouck. En hij wees: "dat kamp zit zó diep in de klei. De ligging is bovendien zeldzaam ongeschikt, en er kunnen geen andere mensen heen gestuurd worden dan uit de omtrek. De toestand is er absoluut onhoudbaar. Om de andere dag krijg ik bericht, dat er tweehonderd zijn aangekomen en weer 150 teruggegaan. Als het er vriest, breek je er de nek. En wanneer we er de mensen niet uithalen, verdwijnt dit hele kamp nog in de modder. De tyfuspatiënten hebben we getracht af te zonderen. Er wonen daar nu 1500 vluchtelingen."

En sprekende over deze oorden, antwoordde de regeringscommissaris op de vraag van één van ons: "de al te ... "vrolijke" elementen van elders zijn eerst naar Oldebroek gestuurd; zij worden nu vergaard in Nunspeet."

"Is dat dus eigenlijk een strafkolonie?"

“Voor sommigen wel, voor anderen niet. Het is wel de bestemming voor de minsten, en het schijnt dan ook zaak om de enkele goede korrels naar elders over te plaatsen.”

Ik vertelde u reeds, dat wij van de toestand der vluchtelingen in de vertrouwelijke omgeving van die kleinere Zeeuws Vlaamse plaatsen over het algemeen een gunstige indruk kregen. De mensen leven er in voortdurend contact met hen - hetzij gemeentebesturen, hetzij comités - die hun verzorging op zich hebben genomen; zij wonen er intiemer, huiselijker in verschillende grote lokalen, of in schepen, zoals te Sluis, te midden van de bevolking, die hun genegen is. En wij hoorden hier dan ook vrijwel geen andere klachten dan: gebrek aan ondergoed, in de ruimste zin, voor mannen, vrouwen, kinderen. Aan kousen ook, en aan schoenen.

Burgemeester Gratema, van Oostburg, die daar in aangename samenwerking met de militaire overheid en met de nieuwe Belgische consul, de Heer Mys, zo vol zorg is voor de toch nog altijd circa duizend onvermogen vluchtelingen - hij zegde het mij op zijn ziekbed: vooral die pauvres honteux, die tot heden hun kost en inwoning betaalden, omdat ze met nog wat geld zijn gevlucht, zij verarmen zo ellendig, en zij durven niet te vragen. Zouden ze niet te helpen zijn aan voorschot, zelfs de welgestelde armen, op hun effecten, hun tractementen, die niet afkomen?

Mensen, die villas hebben bewoond in België, en aan geen geld kunnen raken. Ik heb ze toch gezien, van die aristocratische families uit Brugge bijvoorbeeld, hierheen gevlucht op vrachtwagens, die nu ontberingen lijden. En al heeft er hier geen een in de buitenlucht behoeven te slapen, van de 2500, die lange tijd onze eigen bevolking van 2400 zielen meer dan verdubbelden: al hebben we hen allen gevoed, ... zelfs in die eerste dagen met de invasie van een 6000 à

7000 uitgewekenen ... waar er nu nijpend gebrek aan is, dat is ondergoed.

Maar het talrijkst kwamen dezelfde verzoeken tot ons, vaak heel tragisch, in het vluchtelingenoord van die reusachtige douaneloodsen aan het station Baarle Nassau (grens): "Wij kunnen ons niet verzuiveren." "Slechts enkelen hebben wat gekregen." "Onze kinderen liggen in lompen, onze kleinen."

Een knap vrouwtje lag er in het stro. "Hebt u al eens een verschoning gekregen?" "Nooit, in geen 9 weken. En ik durf niet vragen. Ik ben heel content, wij hebben de buik vol ... maar we vervuilen, de kinderen hebben geen schoenen, geen kousen."

In de afdeling voor de lichte zieken en de herstellenden riep een liefdezuster ons aan. "Misschien kunt u er iets aan doen. We hebben veel te kort aan onderkleden. Die man daar was zo vuil, hij zat onder het ongedierte. Wij moesten zijn ondergoed wegdoen. Maar nu ligt hij zo al vier, vijf dagen, dat we hem niet onder zijn dekens uit kunnen laten ...

Ik heb er al een paar maal om gevraagd. Misschien helpt het als u het doet.

De dokter ontkende. In de barak zegde hij, was er voor de zieken en herstellenden wel ondergoed genoeg.

Wilde de dokter, tegenover de talrijke ongunstige berichten over dit kamp, de toestanden wat vergoelijken? Het scheen ons overbodig. Want over het algemeen waren onze indrukken, zoals het hier nu ingericht wordt, zeer gunstig.

En hoe het zij, de nood aan onderkleding werd ons bevestigd door ieder van de vluchtelingen, wie wij er naar vroegen.

Een jonge moeder liep er zo teder liefkozend rond met haar kindje tegen zich aan, door die grote, grote stationshal. In de behoefte om haar iets vriendelijks te zeggen, begin ik een praatje ... “De kleertjes, de onderkleertjes”, klaagde zij verlegen. En zo eens even lichtte ik de jurk van het wichtje wat op. Het was alles brandschoon gewassen, maar met haar voegende handen moest het vrouwtje de flarden bij elkaar houden, dat ze haar kind niet van het lichaampje vielen. Zij keek me even aan, en bloosde diep.

Hoe moet in deze dringende, en waarlijk overstelpend grote nood het spoedigst, het doelmatigst woorden voorzien?

Ik noemde tal van plaatsen, waarheen particulieren hun zendingen reeds kunnen sturen. Maar wij zagen in slechts twee provincies lang niet alle gemeenten waar deze behoefte bestaat. De regering, die de zorgen voor al de vluchtelingen in ons land draagt, zal voorzeker een overzicht hebben, of er toch een kunnen krijgen, van het gehele gebied. En met die gegevens schijnt één centrale organisatie voor dit doel ten spoedigste vereist.

Belgische vluchtelingen en geïnterneerden.

Gisterenmiddag heeft de Belgische minister Helleputte een bezoek gebracht aan de oude Effectenbeurs te Amsterdam, waar het comité voor Belgische vluchtelingen is gevestigd. Hij had daar een onderhoud met de commissaris van de rijkspolitie, de heer Simons de Ruiter. Vergezeld van de Belgische afgevaardigde dr. Van Cauwelaert en van mr. Stuart, bracht de minister een bezoek aan het gebouw voor de huisvesting van Belgische vluchtelingen en woonde een uitdeling van kledingstukken bij. Bij deze gelegenheid betuigden de heren hun ingenomenheid met de resultaten van het werk.

Vervolgens vertrok minister Helleputte naar het interneringskamp te Zeist. Naar wij vernemen, ligt het in het voornemen van de minister, ook aan andere interneringskampen een bezoek te brengen.

Het vluchtelingenkamp te Uden zal, naar men ons meldt, worden ingericht voor ongeveer 7000 personen.

Van het westelijke gevechtsterrein.

Parijs, 17 december. In het officiële communiqué van gisteravond wordt medegedeeld, dat er een lichte vooruitgang valt waar te nemen tot aan zee ten noordoosten van Nieuwpoort, ten zuiden van Ieper en langs de spoorweg in de richting van La Bassée. Van het overige front valt niets bijzonders te vermelden.

Berlijn, 17 december. Ambtelijke mededeling uit het grote hoofdkwartier van hedenochtend:

Bij Nieuwpoort hebben de Fransen hun aanvallen zonder enig succes voortgezet. Ook bij Zillebeke en La Bassée zijn aanvallen beproefd, maar met zeer zware verliezen voor de vijand afgeslagen.

Het plan van de Fransen om bij Soissons een brug over de Aisne te slaan is door onze artillerie verijdeld. Ten oosten van Reims is een aarden verdedigingswerk van de Fransen vernield.

Londen, 17 december. De Daily Mail verneemt uit Duinkerken: De beschieting van de Belgische kust door de Engelsen duurde onafgebroken vijf uur. Tegelijkertijd vuurden de Franse en de Belgische batterijen bij Nieuwpoort. Het was voor de Duitsers een der vreselijkste bombardementen uit de gehele oorlog. De infanterie der bondgenoten viel om twee uur in de namiddag de Duitse loopgraven aan langs drie wegen, die oostwaarts van Nieuwpoort lopen en dreef hen hals over kop uit de loopgraven. Het hevigst is er gevochten bij

de aanval op de versterkte hoeve Grote Bamburg. Tegen het vallen van de avond werden de Duitsers uit Lombardsijde en St. Joris verdreven. Het vechten van man tegen man werd na het invallen van de duisternis van huis tot huis voortgezet. De Engelsen hebben tussen Nieuwpoort en de zee barges het IJzerkanaal afgezonden, die met machinegeweren bewapend waren, welke een dodelijke uitwerking hadden.

Berlijn, 17 december. Over de overwinning te land van onze mariniers werd gisteren uit het grote hoofdkwartier het volgende aan de Kreuzzeitung gemeld:

De 11^e dezer trachtte een gehele Franse divisie bij Lombardsijde, ten noorden van Nieuwpoort, door te breken. Elf bataljons matrozenartillerie en marine-infanterie bestormden, een bataljon marine-infanterie met ontplooid vaandel voorop, een sterke Franse stelling. Daar het stuifzand der duinen de geweren en machinegeweren gedeeltelijk onbruikbaar maakte, gaf de bajonet de doorslag. Na een bloedig gevecht dreven onze 6000 man 15.000 Fransen op de vlucht.

De Fransen lieten een groot aantal doden en gewonden op het slagveld achter en verloren ruim 800 gevangenen, waaronder vele officieren.

De oorlog.

De Belgische correspondent van de Tijd meldt op 15 dezer uit Duinkerken:

De in samenwerking ondernomen aanvallende beweging van Belgen en Fransen noordwaarts van Nieuwpoort, waarbij zij de linie ten westen van Lombardsijde konden bezetten, is natuurlijk volgens beraamd plan gegaan. Deze beweging ging uit van de generale staf

der verbondenen en het Engelse eskader was op de hoogte van de troepenbeweging te land, zodat evenals reeds vroeger geschied is, samenwerking werd gezocht en gevonden tussen het Belgisch-Franse leger en de oorlogsschepen der Engelsen.

Het Engelse eskader hield de Duitse kusttroepen bezig, zodat deze niet tegen de landaanval uit het zuiden konden te hulp komen. Heftig werd Westende beschoten, dat tussen Oostende en Nieuwpoort aan zee ligt, even ver van Lombardsijde af als van Nieuwpoort. Om de aanval langs de zee der onzen te keren voerde de vijand een tegenbeweging uit, meer landwaarts in, buiten het bereik van elk scheepsgeschut in de omstreken van St. Joris tussen Nieuwpoort en Mannekenvere.

Algemeen is de aanval der verbondenen van Hollebeke tot Wijtschate nu aan de gang en op verschillende punten is terrein gewonnen. Steeds schieten wij op. De Duitsers verloren een aantal krijgsgevangenen en bovendien enkele loopgraven, benevens vele doden.

Onzerzijds is het een breed opgezette mooie voorwaartse beweging, die een schoon verschiep opent.

Uit Hulst wordt aan de Tijd gemeld:

De herleving van Dendermonde is vroeg gestuit. Het is tenslotte maar een schijnverrijzenis geweest. Al de vluchtelingen, die naar hier terugkeren, hebben zich niet eerst afgevraagd, of zij ginds de nodige mondvoorraad zouden vinden en de Duitsers hebben er zich evenmin om bekommerd. Het gebrek aan levensmiddelen was zo groot, dat van de 4000 teruggekeerden reeds meer dan 1000 genoodzaakt waren hun stad voor de tweede maal te verlaten. Indien de toestand nog enige tijd onveranderd voortduurt, zullen talrijke instellingen van

openbaar nut moeten sluiten. Tot deze behoort het bisschoppelijk college, hetwelk daartoe voor de tweede keer moet overgaan, indien de mondvoorraad aan leraren en leerlingen zou ontbreken.

Het is in elk geval te voorzien, dat er dezer dagen nog meer inwoners de stad zullen verlaten. Daarbij is het al een heel iets onderdak te krijgen te Dendermonde. Van heel de stad staan nog slechts enkele huizen recht op de markt. Het Begijnhof, het klooster van St. Vincentius, de kerk van St. Gillis, het militair hospitaal zijn het minst beschadigd; twee zijvleugels van het weeshuis staan nog overeind, en daarin worden de leerlingen van het college onderwezen. De mensen, die nog in Dendermonde zijn, wonen meestal in een nog rechtstaand achterhuis of in een stal, bijna zonder eten, zonder brandstof in een koele woning. Het zal vreselijk zijn, als de winter huishoudt.

Een werklozenvergadering te Antwerpen onder militair toezicht.

Uit Antwerpen wordt aan het Weekblad van de algemene diamantbewerkerbond geschreven:

Door de Antwerpse vakbonden en socialistische partij was van de Duitse overheid de toelating verkregen, om op zondag 13 dezer een vergadering van werklozen te houden, ten einde dezen op de hoogte te brengen van het reeds gedane en nog te verrichten werk tot het verkrijgen van steun.

Sprekers waren L. van Berckelaer en G. Eeckeles; voorzitter was G. Laroche. Op het podium hadden ook een Duitse officier en een gewapende soldaat plaats genomen. De voorwaarden waren: dat er enkel en uitsluitend inlichtingen zouden mogen gegeven worden betreffende de werklozensteun. Er mochten uit de vergadering geen tekenen van goed- of afkeuring gegeven worden en ook geen vragen

worden gesteld. Ook was het verboden over de organisatie zelf of over de toekomst ervan te spreken. De vergaderzaal was tot boven toe barstens vol. In de grootste kalmte hoorde massa arbeiders de sprekers aan.

Ook de raad om bij het verlaten der zaal zich onmiddellijk te verspreiden, werd door de werklozen opgevolgd, zodat men hoop heeft, dat voor het houden van meer vergaderingen vergunning zal worden gegeven.

Men deelt ons mee:

In het atheneum en in de staatsmiddelbare scholen (meisjes en jongens) van Mechelen, zijn de lessen sinds enkele dagen herbegonnen.

Van Franse zijde.

De Franse legatie in Den Haag meldt:

De 15^e hebben wij in de streek van Nieuwpoort de westelijke zoom van Lombardsijde en van St. Joris bereikt. Het Engelse eskader heeft Westende hevig gebombardeerd. Het Belgische leger heeft de tegenaanval op St. Joris afgeslagen en de hoeven op de linkeroever van de IJzer bezet. Wij zijn 400 meter in de richting van Klein Zillebeke vooruitgekomen en eveneens, maar in minder mat, in de streek van St. Elooi.

In Frankrijk heeft zich een commissie gevormd met Bellan, de vroegere voorzitter van de Parijse gemeenteraad aan het hoofd, om een eresabel aan koning Albert der Belgen aan te bieden. De bedoeling is, dat het voor de sabel nodige geld uit een volksinschrijving van tien centiemmen per hoofd bij elkaar gebracht zal worden. De Parijse bladen van 12 dezer geven een afbeelding van de

fraaie greep van de sabel, de figuur van een man, die een knots naar achteren zwaait om er een aanvaller mee af te slaan.

Uit België.

Men meldt ons:

Van al de goederen, die nog steeds per stoomboot en per schip uit Maastricht in de richting Luik gaan, worden te Petit Lanaye door de Belgische douanebeambten, die thans in Duitse dienst zijn, inkomende rechten geheven. Dit geld wordt door de Duitsers gebruikt om de douanebeambten te betalen, die dan ook niet klagen. Van het overschietende geld worden, naar men ons mededeelde, ook andere Belgische rijksambtenaren betaald.

Op nachtwacht aan het IJzerkanaal.

In een soldatenbrief in het Berliner Tageblatt leest men:

“... Te voet gaat het verder, twee aan twee, op de donkere modderige landweg in de richting van N. Spoedig slaan wij links af, de weilanden in, in het overstroomde gebied, nu eens tot aan de knieën in de modder, dan weer door helder water. Allen hijgen. Velen vallen er in, ik drie maal. Eens had ik een stuk brood in de hand en tot aan de pols viel ik daarmee in de bagger. Eindelijk komen wij aan de tamelijk brede IJzer. De brug bestaat uit tonnen met planken er over. Slechts vijf man mogen er op grote afstand van elkaar tegelijk op en ze ligt zeer te waggelen. “In het Lunapark kost de pret vijftig pfennig”, zegt een van onze Berlijners. Bij iedere schommeling glinstert het water met duizend vonken, een prachtig schouwspel, maar de reden is droevig. Het komt door de vele, vele lijken, die in het water liggen te verworden. Een grote sterfte onder de vis is daar mede het gevolg van. Eindelijk zijn we allen goed aan de overkant aangekomen. En nu gaat het over een eindeloze, smalle dijk. Aan weerskanten

onafzienbare watervlakten, die heel ver weg nog flauw glimmen door het donker en de sterren weerspiegelen. Het geglij en gestruikel begint alweer. “Oppassen, dat niemand van de sokken gaat”. Eindelijk gaat de weg door een grote, mooie poortingang naar de “Grote Hen”, een prachtige hoeve, die als een trots kasteel in het water ligt, rondom door grachten omgeven. De gebouwen zijn geheel in elkaar geschoven en we glijden naar beneden in de kelder. Daar liggen we ’s nachts op stro en wisselen elkaar af op de wacht. Dit is de meest vooruitgeschoven stelling en een paar honderd meter van ons af staat reeds de vijand.

De dubbele schildwacht, die we aflossen, heeft een rokende Belgische patrouille gezien, die tot aan de gracht gekomen is, die voor de schelf ligt. Daar konden zij niet over komen en zij zijn weer weggegaan zonder iets gemerkt te hebben van de Duitse schildwacht. Met de rug staan wij tegen de schelf en luisteren, spieden, tasten in de schaduwwereld voor ons. De nacht is vrij helder. Tot op vijftig meter afstand kan men duidelijk boom en bos onderscheiden. Overal een geruis, een gekraak en een geknak in de natuur. Gras en wilgen bewegen zich in de wind. Vijanden overal, als men niet al zijn wil inspant om rustig waar te nemen en de dingen nuchter te beoordelen. Ik wil mij wat vertreden. Ik leg mijn geweer op schouder, kom uit de schaduw van de schelf en ga twintig passen in de richting van het water. De uitwerking is verbluffend. Een geplas en gekletter in het water. Beweging in de biezen en een eend vliegt op. Mijn hart begint weer te kloppen en uit de schelf hoor ik op zijn Saksisch: “Zeg, wat was dat?” “Ach, een watervogel”, klinkt het in dezelfde tongval terug. Juist ben ik weer bij de schelf en zijn mijn gedachten weer bij vreedzame dingen, als de hoofdzaak komt. Plotseling staat aan de andere kant van de gracht een man op en rent zo hard als hij kan de nacht in. Het volgende ogenblik is de man een

schaduw en dan heeft de alles gelijk makende duisternis hem verzwolgen ...”

België en Engeland.

Onze Londense correspondent schreef op 10 dezer (de brief is eerst vannacht in ons bezit gekomen):

Ik sprak gisteren een Brusselaar, die me met het oude verhaal van de Duitse troepen die door Nederlands Limburg zouden zijn getrokken, aankwam. Geloofde hij het? Ik weet niet, of hij in het diepst van zijn hart wel van de onmogelijkheid overtuigd was. In elk geval hadden ettelijke bezoeken aan Holland in de laatste maanden hem geleerd, dat ons volk de Belgen een goed hart toedraagt. Het was min of meer als een uiting van dankbaarheid, dat hij me waarschuwde: “Bij de Belgen die in Holland zijn geweest, mogen misverstand en ontstemming zijn uit de weg geruimd, zij die zijn achtergebleven geloven nog vast in die oude geruchten”. Maar wat is daar voorlopig aan te veranderen?

Ik sprak mijn Brusselaar op de tentoonstelling, die hier sinds enige tijd is geopend en die de toestand van België in oorlogstijd moet in beeld brengen. Het zijn meest foto's en proclamaties. Van veel van de bekende stukken van burgemeester Max en van de gouverneurs van Brussel en Antwerpen hangen er exemplaren. Een foto was er van de volgende proclamatie:

“Alle mannen tussen 18 en 45 jaar moeten morgen, dinsdag 6 oktober, zich vervoegen aan het station. Die inwoners mogen niet meer van verblijf veranderen. Hun namen zijn opgegeven aan de militaire overheid. Zij die geen gevolg aan dit bevel geven, zullen worden gevangen genomen en stellen zich bloot aan de kans gefusilleerd te worden”. Dan dit zinnetje: “De gezinnen van de

overtreders zullen gevangen worden genomen en hun eigendom vernietigd." Getekend, te Mont St. Guibert, 5 oktober 1914, Le commandant de la gare Hamich, sergent. Le bourgmestre E. Wautier.

In een glazen kast lagen een aantal van die befaamde tabletjes van gecondenseerde petroleum, die gebruikt wordt om huizen in brand te steken. Het met de cijfers der militaire afdeling gemerkte zakje, waar zij bewaard werden erbij.